

SZAKKÖRÖK, BARÁTI KÖRÖK

A kisbéri Táncsics Mihály Gimnázium Néprajzi Szakkörének 10 éve

A cselekvő ember és a cselekvő közösség időnként visszatekint a megtett útra, felméri munkáját, erőt merít az eredményekből, s tanulságokat von le az esetleges kudarcokból.

Tíz év munkáját kívánom felmérni — a mostani tanév éppen a fizedik esztendő —, de ilyenkor óhatatlan, hogy korábbi időpontra vissza ne tekintsen az ember. Szakkör-vezetői tevékenységem a 60-as évek elején indult el Keréktelekin, egy Komárom megyei kis községben. Itt tanítottam, s általános iskolás tanítványaimból szerveztem meg az első néprajzi szakkörömet. Szakkörvezetői minőségemben kaptam meghívást az egri honismereti konferenciára, ahonnan országossá fejlődött a honismereti mozgalom. Az általános iskolai szakkör munkájához ez a tanácskozás igen sok indítékot és ötletet adott. A kerékteleki munka illusztrálására a Népszabadság 1962-ben írt vezércikkéből idézek egy részletet: „Új mozgalom születik országszerte, az emberek hazaszeretetére, ismeretvágyára, kutató szenvedélyére támaszkodva növekszik s erősödik a honismereti mozgalom. (Példaként említhetnénk itt a dunapataji falumúzeumot, a kapuvári helytörténeti gyűjteményt, a kerékteleki néprajzi szakkört, s még sok más intézményt.) Félto gonddal kell örködnünk fejlődésén.”

Az idézett szöveg munkánk elismerését jelentette, valamint az is, hogy az azóta már megszűnt Képes Újság egyik karácsonyi száma is foglalkozott munkánkkal, s a gyűjtött gyerekjátékokról az ugyancsak megszűnt régebbi Komárom megyei antológia, az Időnk között egy cikket „Kerékteleki népi gyermekjátékok” címen.

A kisbéri Táncsics Mihály Gimnáziumban 1966-ban alakult meg a néprajzi szakkör. Ekkor kezdtem itt meg tanári pályafutásomat. Egyéni elképzeléseim találkoztak az iskola igazgatójának szándékával, s így a Keréktelekin megkezdett munkát itt folytathattam. Tehettem ezt annál is könnyebben, mivel néhány korábbi tanítványom megteremtette a megfelelő alapot az induláshoz.

Az új munkahely új problémákat is vetett fel, s a nagyobb gyermekekben rejlő nagyobb lehetőség a feladatok pontos meghatározását, a néprajzi szakkör céljainak megfelelő kitzésését követelték meg. Az első szakköri foglalkozások — de tulajdonképpen az egész első év — a néprajzi munkából kívánt ízelítőt adni, azt akarta megszerettetni. Ugyancsak ennek az esztendőnek volt a feladata, hogy megtanítsuk tanítványainkat a gyűjtés helyes módszereire, a felderítésre, a pontosságra, a rendszeresre, a megoldatlan kérdések visszatérő tisztázására. Mindezek eléréséhez a legjobb lehetőségek és eszközök a tárgyi gyűjtés kínálkozott. Jó volt ez az esztendő arra is, hogy a szakkörvezető megismerje diákjait, érdeklődési körüket, szellemi teljesítőképességüket. Alapvető elvként tartottuk és tartjuk azóta is szem előtt, hogy lehetőleg minden szakköri tag érdeklődésének megfelelő munkát végezzen, hisz eredményesebb a szívesen végzett munka.

Szakkörünket a megyében ún. „kétéves” szakkörnek ismerik. Pályázati rendszerünk a Soproni Országos Diáknapi rendezvényeihez igazodik. Nagyobb lélegzetű munkához másfél-két évet szoktunk adni diákjainknak. Szem előtt tartjuk, hogy nem a néprajzi munka a fő feladatunk, s nagy többségüknek nem ez lesz az élethivatása.

Az országos pályázaton első ízben 1967-ben vettünk részt. Közös szakköri anyagot küldtünk be, az összegyűjtött néprajzi tárgyak fényképes, rajzos feldolgozását. Eredményünk: *arany-oklevél*. Az elért siker nagy lendületet adott a következő évek munkájához. Változatlanul célunk volt a tárgyi gyűjtés, de már egyéni pályamunkák is születtek a népi építészet, a kisbéri kocsji, a kenderfeldolgozás, a gúny- és ragadványnevek, valamint a földrajzi névgyűjtés témakörökben. Munkánkat 2 *arany*-, 2 *ezüst*- és

Szakköri gyűjtőúton Hántán

I bronz-oklevél fémjelezte. A szakkör tevékenysége tulajdonképpen *ettől kezdve* szélesedett. Az eredmények lelkesítették a gyerekeket, sokszor olyanokat is, akik nem is voltak szakköri tagok. Igen változatos témákban indult meg a kutatás. Színhelye nemcsak Kisbér volt — a kezdetén sem! —, hanem mindazok a községek, ahonnan tanítványaink bejártak. Nevelési feladataink közül a hazafiságra nevelést így segítettük elő a magunk sajátos eszközeivel, vallván, hogy csak az a nemzedék tud jövőként áldozatot is hozva munkálkodni, aki ismeri múltunkat, annak hétköznapijait és ünnepeit, s aki ezen keresztül kötődik szűkebb szülőföldjéhez, az országhoz és annak népéhez.

Eredményes munkánkknak köszönhető, hogy az iskolavezetés — a szülői munkaközösséggel együtt — megadott minden segítséget. Az iskola a fotókhoz szükséges öszszégeket bocsátotta a rendelkezésünkre, a szülői munkaközösség pedig négy-öt éven keresztül pályázatot hirdetett meg a szakköri tagok számára, s ezt illő díjazással kö-tötte össze.

A 70-es évek elejétől munkánk fő célja a komáromi járás földrajzi neveinek az összegyűjtése volt. (Természetesen itt is meg kellett tartanunk a szigorú önkéntesség elvét.) Ennek a munkának az eredménye, hogy a járás földrajzi neveinek elsődleges gyűjtése 80—90%-ban befejeződött. Természetesen ezek a gyűjtések változó színvonalúak, de kiegészítő és ellenőrző gyűjtéssel hamarosan elő lehetne készíteni az anyagot kiadásra, s egy további lépésben része lehetne az egész megye névgyűjteményének.

A földrajzi nevek gyűjtése mellett tanítványaim tovább foglalkoztak a népi építészettel, a lakodalmi szokásokkal, a kenyérsütés témájával, a vadfogás módszereinek összegyűjtésével, a kendermegmunkálással stb. 1971-től a szakkör külön anyaggal nem jelentkezett, mivel a diákokat túlságosan lekötötte saját munkájuk, s a szakkörvezetőknek is sokirányú segítséget kellett adnia, így nem kerülhetett sor közös anyag készítésére. Annál is inkább így volt ez, mivel az 1971-es siker — a szakkör elhozta a *zsűri nagydíját* is — az egyéni kutatást igen fellendítette.

A szakkört nemcsak a fokozatos felfelé ívelés, hanem 1972/73-ban — átmeneti hanyatlás is jellemezte. Ezt a külső szemlélő nem vehette észre, legfeljebb azon, hogy a következő pályázati fordulón mindössze egy pályamunkát értékelhetett a bíráló bizottság, igaz azt *arany-fokozatra* érdemesítette, de a hanyatlást csak megfeszített munkával lehetett megszüntetni. Ez két évet vett igénybe.

A szakköri tagtaborzás 1974-re érte el ismét a megfelelő szintet számban és minőségben egyaránt. Ekkorra azonban a célkitűzések némiképpen átalakultak: részben az irányító munka, részben pedig a természetes érdeklődés szerencsés összejárása nyomán a hagyományos paraszti gazdálkodás ismeretanyaga került a szakköri tevékenységnek a középpontjába. Természetesen az egyéb témák választásának továbbra is fennáll a lehetősége. Hamarosan megszülettek az első igen értékes dolgozatok a szántás-vetés és az aratás témakörében. Fényképekkel, rajzokkal illusztrált részletes le-

írásokat készítettek tanítványaim, s az anyagot szójegyzékkel is ellátták. Ezek mellett foglalkoztak a diákok a szarvasmarha tartásával, a kötélveréssel és vadfogással is.

Hosszú évekig kísérleteztünk azzal, hogy Kisbérnek és környékének a gyermekjátékait összegyűjtsük. Nem tudjuk miért, de nem sikerült. 1975-ben tört meg először a jég, amikor három első szakkörös 44 kisbéri népi gyermekjátékot gyűjtött és dolgozott fel. Ezzel ezüst-érmét nyertek Sopronban.

Visszatekintve az elmúlt tíz évre, szakkörünk tevékenysége az eredmények tükrében a következő képet mutatja: az országos pályázatokra a fenti időben beküldött pályamunkák száma 45 db. Ebből 10 arany-, 11 ezüst- és 13 bronz-oklevelet szerzett. Csupán 11 nem ért el eredményt. Úgy véljük, a fentiekkel elégedettek lehetünk.

Visszatérve a 11 „eredménytelen” dolgozatra: az a véleményünk, hogy az érmelem nem jutalmazott pályamunkák sem tekinthetők eredménytelennek, hisz a mi munkánknak nemcsak az érme és az oklevelek a fokmérői, hanem a lélekben végbemenő változások, azok, amik nem mérhetők közvetlenül. Eredmény az is, hogy ezek a kutató diákok megismerik környezetük szépségeit, múltunk értékeit, s az az idő, amit a megismerésre fordítottak, hasznosan eltöltött, értékes idő volt. Minden közvetlen nevelésnél nagyobb ennek a munkának az embert formáló ereje.

Munkánkat természetesen nem véletlen ötletek alapján végezzük, hanem segítségül hívjuk neves szakemberek megfelelő munkáit. Különösen sok segítséget jelentettek a Népművelési Osztályáról, a Megyei Művelődési Központtól és a Hazafias Népfront Megyei Bizottságáról is. A fent felsoroltak egyébként szakkörünk megbecsüléseként Kisbérhez közel, Rédén rendezték meg az I. Komárom megyei Honismereti Táborot. Örömmel vettük tudomásul ezt a megtiszteltetést, mint ahogy nagy örömmel töltött el bennünket az is, hogy az idén első ízben meghirdetett Kiváló Szakkör elnevezésű pályázatot megnyertük. A szakkörvezető elismerését pedig az jelentette, hogy már több alkalommal megkapta az Akadémia ilyen célokra adományozott jutalmát. A Komárom megyei Honismereti Füzetek a fentiekben kívül még megtisztelt bennünket azzal, hogy a legutóbbi számot teljesen szakkörünk anyagából válogatta össze.

A következő évek munkáját a fentebb vázoltak alapján kívánjuk folytatni. Tárnyak gyűjtése mellett (sajnos ez anyagiak hiányában egyre nehezebben oldható meg) a hagyományos paraszti gazdálkodás témakörét szeretnénk bővíteni, s természetesen változatlanul szélesre tárjuk a kaput minden egyéni elképzelés és ötlet előtt, amit helyesnek, jónak és megvalósíthatónak tartunk. Fontos munkánknak tartjuk — s sürgősen szeretnénk befejezni — a földrajzi nevek gyűjtését, ez azonban már inkább szakkörvezetői munka, s kevésbé vonhatók be a diákok.

Végezetül ezt az alkalmat ragadom meg arra, hogy köszönetet mondjak — mindazoknak, akiket előbb már felsoroltam — az anyagi és erkölcsi segítségért, valamint az adatszolgáltatóknak is, akik hajlandók gyermekeinkre időt áldozni, szívesen és szeretettel beszélgetnek el velünk, s ezzel — ők talán nem is gondolnak rá — igen hasznos nevelőmunkát végeznek és segítenek nekünk, tanároknak is.

Tűri Róbert

Budapest VII. kerületének honismereti munkájáról

A főváros legkisebb, legsűrűbben lakott kerülete az Erzsébetváros, a VII. kerület. Helytörténeti bizottságunk régóta, különböző formák között működik. Bennünket a kerületek közötti vetélkedő nem talált készületlenül, legfeljebb tömörítettük sorainkat a televízió kiadványainak megfelelően.

A rendelkezésünkre álló bibliográfiák élénken tanúsíthatják, hogy bár a török idők nem sok nyomot hagytak, kerületünk mindig „átvonuló” területe volt

a különböző harcosoknak, a békés kereskedőknek és a kézműveseknek egyaránt. A már ismert korabeli és későbbi térképek Pestnek ezt a részét sohasem hanyagolták el. Feltehetően nyugodtan a kérdést: van-e valaki, aki Budapesten járt és a Lenin körúton, az Emke sarkon nem fordul meg, vagy a Nemzeti Színházat nem tekinti meg, előadásán nem vesz részt és folytathatnánk tovább a különböző szállodákkal, mozikkal, kisebb-nagyobb üzletekkel. Nem kívánom